

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Herman Nilsson*
 Härad: *V. Göinge* Adress: *Stattena box 231,*
 Socken: *Stoby* Berättat av: *Densamme Håselholm*
 Uppteckningsår: *1940.* Född år *1877* i *Skärhinda förs.*

Skogensman vållade vilselgång. s. 1.
Förhindra att smör förgjordes. s. 3-5.
Engelska sjukhus. s. 6-7.
Ställa tjurgods till rätta. s. 8.
Läkchunnig man. s. 8-12.
Ögonsjukdom botades genom
smurning. s. 9-10.
Folkmedicin. s. 11-12.
Bottulös sjö, - Skadsjö, där
huvud sjunkit. s. 13.
Blodigkar, - fångel och an-
vändning. s. 13-14.
Idå åder på folk. s. 14.
Klaga Anna i Småland. s. 15.

H. C. 16.

ACC. N:R

M. 6973

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Herman Nilsson

Härad:

V. Göinge

Adress:

Stattwa bog 231

Socken:

Stoby

Berättat av:

Densamme Härsleholm

Uppteckningsår:

1940

Född år

1877 i Skärhunds förs.

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

ARKIV

Medel mot utslag.

s. 15.

Skärer, - 7 slag.

s. 15.

Ställa sjukdom på folk.

s. 15-16.

ACC. N:R. M. 6973 : 1.

Landskap: *Skåne*

Upptecknat av:

*Erlenn Vikström*Härad: *Västra Göinge*

Adress:

*Stallena bon. 231, Håsselholm*Socken: *Stoby*

Berättat av:

*Deusamma*Uppteckningsår: *1940*Född år *1877*i *Skärstads församling*LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

För några tiotal år sedan var vidskepligheten utbredd mycket bland allmänheten, på landsbyggen, och ännu kan man höra enstaka av de äldre tro på en del av det som var gängse folktrö från gängen tid. Jag har från mina cykelturer i göingebyggen, mera från samhällets avlägsna orter, träffat gamla som ännu kan berätta om skogens mystiska väsen, såsom skogsrånen, bäckhästen, och döda som gått igen. En gammal kvinna som dog i år och visade mycket i skogarna på bäckslodning, hon sade hon blivit förvillad av skogsrånen, men då tog hon och vände sig om så såg hon att hon var hilt rätta vägar, jag frågade henne om hon inte sett skogsrånen. Hon sade hon, men hon sto upp och gick in de löjliga tröskor och ja ble förvillad. Men i min barndom då kunde man i vinterkvällarna vid den i stugan sparsamt belystadel, der gubbar och gummor sitta bänkade vid bordet få del av historier om spöke, och troll, och trolska gubbar och gummor och deras hemligheter. Men nu hör man ingen lala om något sådant. En en äldre man sade för några år sedan. "Spöke doij gå bort, för der ä ingen som tror på dem".

Skogsrånen.

Skriv endast på denna sida!

Gammalt Strock i Gönge.

En gammal kvinna berättar i Ballingsstörs skog, hennes man hade byggt en backstuga på den till stugan hörande jordområde en förslagenhet, sådana fanns många i Ballingsstörs skog för fastis är sedan, nu växer de stenruiner att der någon gång i tiden varit boplatser, men jag har dem i minnet både stugornas utseende, och interior och folkens liv och strävande för tillvaron!

Denna förare hette Per Persson han var kommen från Blekinge, och hys upp i göngebyggen vid tiden som statens järnväg byggdes, han gifte sig med en flicka här från byn, hennes far var svärsare bodde i stället byn, han hade ord om sig han kunde lite mer än rätt fram och han hade svärkonst bok. Han kallades "Bonsle Svärsare", han hade ett utmed mot Fockarps en stark stigning på kallad "li" och kallas ännu "Svärsare lien". Han hade två döttrar Hanna och Elna, och ingen i byn ville gifte sig med Svärsare grabbarna, därför blevo de gifte med "en hursin utbjödare" en som kommit från en annan ort.

Hanna blev gift med Per Persson han var stengärdsläggare om sommaren, stavluggare om vintern, Hanna blev i min barndom Orka, mannen dog från fyra barn, två min deräriga sön som fick draga försorg om, om sommaren vore barnen bejätuliga vid bärgplockning, Då när stragstorpene existerade vore de suveräna på bärgmarkerna, och var och en beväskade sin omsäde, så fick de lämna vissa förtingar till markägare!

En gång från "Stoijn gård Hamman", det namnet näm det från vid för han mannen benämndes ("Stoijn gård Pärer.") Till mitt hem med en förtingar, när han fått sin belättning och fått kaffe, och det löser ju alltid Fingans band! ja så Hanna ja får då tala om vad jag har varit ute för, ja jag kom till jonasas för nämna da sin, o välf ja kommed ing om dören, från väll inte jonas bod, o spottade me mitt i synen, o sa två väre din löjja hära! Ju ska du inte tha majj må vauri melk o smör majj! Ju Lijna kan du hära från nytt förm ska vi mek fan smör, sin hon fand reda från öd vi veda hem da ä som ha förgjort, Då har du för du ga na mek.

La Jonas. Ja ble sau star ed sau ja kunne inte si oik or, for si
ja e dotter Le Banste svorare som vesse hade or au se okomalide
noije an ritt fram, her da nu va ble om annan sag, for ja kan
nu inte nod' i den veyjen o da a ja ^{slap} for, sa Hanna, men ja dis
dan da hade ja kunnad nod, skulle Jonas fand vinn au garten
sa hon.. Det var en gangse fro bland manga av landsbyggdenn
folk, om de vid kerring inte kunde fa smor, sa ble en efter
deras ^{stomke} smostinte person frodd.

En by i Håstveda socken vid namn Prax var belägen
en mindre gård benämnd Peckare gården. Namnet har sin här-
ledning från 1600-talet där var några stugor belägna som beboddes
av de som förestod att ringa i Håstveda kusten, de kallades "peckare"
stugorna kallades peckare, ^{stugorna} gården där och där itering stogs ihop
till en gård, och stugorna beles ned den gården som blev byggd
står än i befintligt skick, utan att byggaslovet är nedrivet, och
armat loft byggd, Egaren av gården på 1890-talet hette Per
Nilsson benämnd "peckare Peren." Han och hans syster hade gården
hon hette Pernilla, de hade en trofvarinna som tjänat hos dem i

flera år, och stannade hos dem så länge de levde. En gång kunde de ej få smör under kärring, och det hade varit besvärligt många gånger. Då trodde de att någon hade förgifvit mjölken för dem, de följade en mistäncka en viss person som hade fått mjölk, med de fattade en beslut att skicka bud till Anders Fomson i Ballastad han var ju den som kunde hjälpa, han kunde baka sjukelommar, och för försäkringen återställa Epugods, hans visste vad ärende de hade när de kom dit, innan de läst om det. Der var en grannkvinnas som brukade gå med bud och, hon kallades "gasta Fomson", hon blev anförtrödd ärendet, när hon kom dit sade Anders Fomson ja jag kände på mig att här skulle komma långväga besök." För hon framför sitt ärende sått han lite, så sade han jag skall ställa om så där skall bli somis. Nu skall ni taga skrudor där som ställt en kotmila, de skall ni lägga i elden, när de äro rödglödade så skall ni hälla kärran till rått med mjölk i, och lägga de rödglödade skrudorna i, och stänga locket och sedan så röra rundt med vev på kärran, när budet kom hem med det han sagt, så ställde de i ordning så fort de kunde, och när de hade det färdigt och skrudorna varma lade de

i kärran, när de dragit några varu med vevan, flög torket upp
och mjölke och skrädder flög upp, av det inngångs- som blev i kärran,
sedan hade budet fått tillsägelse att efter detta tvätta kärran
med varmt vatten och sköpa henne väl, och sedan ~~den~~ ifylla
en ny kärrning, sedan blev det smör. En tid efter kom den
kvinnan som var misstänkt och hade bundit om handen, hon sade
hon hade skämt sig, "där var kärran" hon hade fått det när skru-
derna flög av kärran. Ja sådan var folktron på 1890-talet.

Vi hade gärna som botade för engelska sjukdom, det
finns ännu sådana. Men här var de som bota gulsot med mätning
sjukdom den kallade de "gula sjukan" eller mo sjukan, den modde se
på dem. Sjukdommen kom så sakta de mätte av. I min barndom
såg jag en kvinna som mätte många som kom och hade den sjukdom
som de trodde, hon hade tre trådar, två grå, en gul de lade hon till-
sammen, sedan mätte hon den sjuka hon började med trådarna
uppe i hjässan i bakhuvudet till stötte varje led först med åt höger, och
med åt vänster, och sedan samma procedur och så med åt andra
benet, sedan började hon då den mätte sträcker ut armarna från

H.C. 16

fingerspetsarne och tillstötta varje led armen fram, och över ryggen, och ut åt andra armen var då sjukdommen långt gån, då kunde Träden sluta vid armbågen, för nu förste gång hörmätte skar hon av Trädarne efter personens längd! Sedan knöt hon ihop Trädarne och lade dem i en ring den Trädde hon över den hon mätte och ner till fötterna, och den skulle Träda över Trädarne, och så spotta hon bakom dem denna procedur bedrovs tre gånger, sedan bands den ihoplagde Trädarne om vänstra benet, och så skulle de komma dit två gånger till, de skulle börja mätningen en torsdag eller söndag andra dagars dugde inte, kom de en torsdag så slutade det en torsdag efter första gången när de skulle mätas så kunde Träden sluta ut på halva handen och tredje gång var Trädarne ut till fingerspetsarne. men sista gång brände hon Trädarne då voru de bra, jag minns en stor soldat som kom dit han kunde knappast gå av smärta. Tredje gången han blev mätt var han bra den gula tygn han hade när han kom förste gång hade försvunnit. Där kan man se vad en människas goda tre kan göra, han Trädde hon och detta kan göra det, hon tog aldrig ett öre i betättning, de fick inte en tack för det var

att då var inte kraften det samma, och ingen kunde bota sjukdommen som inte haft sjukdommen själv. Anders Hansson var allt i alla, vad de latades så nog kunde han hjälpa dem. Han kunde ställa hem tjugoårs husdjur som blivit borta, så rådfrågade de honom, en bonde som blivit av med en ko gick till Anders Hansson, och förfrågade sig, och han gav honom upplysning att i ett dike i skogen emellan två stenar stod hon, men hon är död för två dagar sade han, och när mannen kom till den utvisade platsen hittade han sin döda ko. En sträddare i Jtarys vid namn Buene, en den Tidens bysträddare som var itering på ställen och sydde, han hade gesäller och lärpojkar med sig de övermattade på ställen där de voro och sydde, när det var långt ifrån hemmet. En natt hade de stulit sig från sträddaren i hemmet, Jtvarne hade värt vetenskap att han var borta, och där var bara hans kvinna ensam hemma, när sträddare fick veta om stölden, strickade han ett bud till Anders Hansson, han sade att den dagen på eftermiddagen skulle de nog ge uppmärksamhet på en mans person, som han och far en stor paket, och betor över en slatta in i deras "lycka" (berättningen på en jordtomb tillhörande hunden)

Ställa tjugoårs
tjuräta.

Den dagen som var bestämd glömde skräddaren bort, och han var som vanligt ute i byggnen med sina arbetare, hans hustru var ensam i stugan, på bestämd klockslag kom den av Anders, han som bestämde personen telor över stället och bar på en stor paket, och gick fram och tillbaka i "lyken", när han gått fram och tillbaka en tid gick ^{han} samma väg tillbaka som han kom, när skräddaren fick veta detta blev han förtretad på sin glömska. För många sådana historier gick om nämde man, han var en naturläkare han ordinerade med sin som skulle köpas på apoteket, jag minns ett recept jag sett mot värk, det var "en mamma stycke och fem mamma kaffe".

En gammal kvinna från Hästveda socken hon och mannen ägde en backstuga (jörstuga) på Hemmars bys utmarker mannen kette Johannes benämnd "jörstu Johannessens" kvinnan kette Johanna det var jörstu "Johannessens Johanna". Johanna hade fått ondt i ögonen så hon började att se dåligt, hon gick till Anders Thomsson han sade hon såg då dåligt, så det var inte mer än hon skymtade vägen, när hon kom dit och talade om förhållandet, sade han till henne hon skulle börja och snusa, lägga snus i näsan, och så ordinerade han ögon droppar.

och jag blev bra, sade Johanna, det var väl bra ögon droppa, sade jag till henne en gång hon talte om det, nej, sade hon det var bruset, då började jag att snusa, och hävde på med seden, "o lär ja bli sojst ja dauten igen. Ja många om talade hans förmåga i botandet av sjukdommar, och fjärrskådningar i framtiden. För några år sedan var jag på en cykeltur i norra Skåne, komma till Wistellösa sista byn i norra Skåne, tog jag en tur till Hallaryd i Småland, en halv mil från Ståne gränser är kyrkbyn belägen, en vacker kyrka stilen av smålands kyrkorna, så tog jag en översikt av gravvårdarne på den vackrast i ordning hållna kyrkogården, min tanke att jag skulle få se en gravvård över den många om talade naturtåkararen Anders Hansson, men sådan fanns ej. Jag träffade en medelsåldrig stube, som jag frågade om nämnda sak, men han sade att der fanns ingen, der var väl ingen hembyggds intresserade som tagit saken om hand. Denne tillfrågade var en intelligen man, som jag hade varit uti om församlingens bank och stör, vi kom på tal om Anders Hansson, han sade det var en man av sin tid, med en djupare blick av allt i naturen än folk i allmänhet, han läste och såg på jordens hemster, på vatten drag väder skiftningar för tid framåt. Han om talade en fäst, om en man som blivit blint bort, de rådfrågade A. Th.

han sade hem i morgon, så skall jag ge upplysning, om hvilken gieh han ut
till en närbelägen sjö, vid en mindre ö såg han sjöfåglar kretsa i kring,
dagen efter sade han till dem som kom och skulle efterhöra om det nämnda,
då sade han tager ut den sjön och i den lilla öns närhet står skolen i hilla
fronon, och vid efterforskning fann den försedda upplysningen som lita
där, han sade också det att mycket som Gungvold han upptäckte, så var det
i öster där hans namn och syfte var känt. Då var det någon av Gungarne
som fick höra att de sändt bud till Anders Björnsson, då vågade inte de
inte behålla det, så öse var belöningen för ordinationen och var det en
fattig som kom. så att de inte kunde komma hem för dagen, så fick de
natlopi och mat utan belöning.

I varje by var ju förr alltid någon man eller kvinna som var lite
läsrekunnig. lite huskurer hade var och en av de gamla, blev de hestigt sjuka,
ja då hade de kommit åt något i väderet antingen en vintervind: s.k.
"hörlvinn" eller "gästa bläst": kommed i väjjen för oin gast, då skulle
de töka sig med pruden (rim): det var den skinn artade massen som
sitter i bokveden på rullna bokar emellan trämmen och den lösa veden
s.k. svallen, den veden pruden skulle de anända, men det bara glödade,

Så inandade de röken sedan tog de med höger hand om den glödande leiten
och drog den tre gånger rundt om ^{hals} hals och tre gånger ^{om halsen} öfver, hade djufdommen
tagit svårare former, då sökte de på så sätt att vedglöder lades på en
plåt, och den skulle den sjuke ställa sig öfver eldglöderna, och de skulle
lägga några smulor svevel, en nyssa diveltränk tre humultrår, några horn
krut, det var ett säkert medel om de kommit åt något i vädrat. Och
hade de fått ondt i halsen, så skulle de binda den vänstra strimman
om halsen, och ligga med den om natten, mestadels grön på brännvin
det var ett säkert medel mot "mara konst". För utvästets bruk
6 öre senolja. 6 öre spikolja 6 öre feris träd. 6 öre terpentin. 1/4 kvarten
brännvin, detta på en flaska "om straken så det blandas". Ett av
Anders Thomssons recept. Vattnet hade sin stora kraft såsom
sinnande mot norr, var mer hälsobringande, om de voro mycket frätliga
skulle de tvätta sig i vattnet där fröer & kottar: Fröer (mindre god art)
ärter bleva lättare kottar om de tog källvattnet. Mot skalk och blåda var
ett uppskok på grodblad o.k. radde bla. och stjernmars blommor, och tvätta
kroppen med detta och äta svevelblomma, för då klog det ut. Tjår
vatten att dricka renade blodet. Att stämma blodet vid sår, var att binda spindel
vår om. (o.k. locka väv).

Folkmedicin

För några tiotal år sedan var där en Torparekvinna på n: 3-4 i
Baltingslövs skog, där hon och mannen ägde ett torp som var beläget
intill en mindre sjö, benämnd "Madsjön", "mösjön", en skogs göt där inget
batter fanns, där en herrgård sjunkit, Torpsgården den kunde stundom
för vissa personer ses vid klart väder, men då skulle de vara födda
en söndag, så berättade en gammal fiskare för mig.

Men denna Torparekvinna hon var ortens "åla kvinna" hon och hennes
man de fångade blodiglar, men i mosjön var inte gott om blodiglar,
där var mer bästingar, och ^{de} ägde inte, de tog till en göt på Torparps
ägor kallat "Torparps" jyl. Vid fångsten hade de långa trästavar de
drog i vattnet vid stranden med, så att gyltjärn blev upprörd, sedan
satt de sig på kanten av sjön, och stäck ner de barse benen så kom iglarna
och sög sig fast på benen, sedan när de fått några stycken, så drog de
upp benen och ylockade upp de vidhängande iglarna och stoppade
dem på flaskor, och öste vatten på dem, denna kvinna hade
flera flaskor iglar hemma, hon var mycket arbetad på byggen
de de med skjutit hemlade henne, och hem till henne kom många
och skulle ha iglar på sig för slag där som blivit blodstockning.

för värk såsom i rygg eller ben eller andra delar av kroppen, mätand-
värk, och svulst såg jag de som hade dem till att bita sig fast i det
svulma tandkötet, när de sugit sig fulla släppte de, så tog kvinnan
den och krammade ut blodet som de sugit sig till, och lade dem på
ett lufat med fint salt som de låg i en stund, sedan stoppades de på
flaskor, vatten lyftes om till den följande veckan det var sjövattnet
som togs i mosjön, hon gick under benämningen ilafvinnan!

Det var en del kvinnor i byggderna som slog äder på folk,
de hade ett järn av en passat slag, det var de som var för blodfalla
som de sade. En gammal man i min barndom, vid 70 års ålder
skulle varje år låta slå äder på sig, ja kommer på mig att det är
tid att geva mig iväg och bli årslagen sade han.

En del gubbar voro trakterns tandläkare, en gubbe i Lammastorps
by i Färstorp socken drog ut lunder på folk. En bonde från samma
by, kom till en tandläkare i Hässelholm och ville hava en tand
utdragen, som han också fick ganska fort, efter extentionen frågade
bonden vad det kostade, då sade tandläkaren, 2 kr, det var dyrt vi
har en där hemma, han tar inte mer än 50 öre och likväl drager han dem
huset ikring sade bonden!

Slå äder på
folk.

De äldre från min barndom omtalade den lida kloke, en särskild,
Kloka Anna i Smålanda, men de hade världshylliga botemedel, såsom
ett människo ben, eller en huvudskalle, ben från uppgrävda gravar
lades i en julets i den på kyrkogården varande bårhuset - där likvåren
stod till förvaring, då vid grävning på kyrkogården kunde de komma
in till gravar där ben kunde falla ut i den grav de grävde, de benen tog de
till vara och sedan lade dem i en lämplig grav, så för tillfället lades de in
i bårhuset, de gamle omtalade att där var de som bröt signaltid in
i bårhuset, och lånade ben, som folktron var att de skulle be om få låna
ett ben till en bestämd tid, då skulle det lämnas till baka, annars fick
den som lånat benet ingen ro. För att få bori utslag skulle de tvätta sig
med vatten i huvudskallen, där var mycket till både godt och ondt, de
kunde hava människoben till nytta, med, spik som hittades i en upp-
grävd grav hade sin magiska verkan, murstoppet av kyrko muren
var en medel mot ^{skäver} skäver det ~~skäver~~ bota för, skäver var sju
slag. De kloke kunde på andraas ommoden ställa ut sjukdommar
på en människa, som kom förbi den plats där sjukdommen var utställd
det skulle var på en bestämd tid den skulle komma där, det kunde

"Kloka Anna"

bot mot utslag

skäver

kända att det kom någon annan utför det och då kunde den få sjukdommen som ingen elskor kunde bota. En hade kommit ut för en sådan sjukdom som var utstätt till en annan, och denne sökte bot hos en som kallades för lite klok, men sjukdommen för tilltog än den sjukas förbättrades, så sändes bud till Anders Hansson, och han sade det var på hög tid att jag fick bud, ett dygn till hade det inte varit någon hjälp, och när den sjuke gick förbi en ask där fick hon sjukdommen för där var den utsatt, och den som först rådfrågades kunde inte bota det för han hade själv satt ut det för någon annan.

Sådan var folktrösk för en 60 år tillbaka, och senare, och kan finnas ännu någon äldre som tror på en del av det här beskrivna. Men upplysningen har ändå hunnit verka mycket, men ännu så länge som här finns någon äldre som har hört och varit med bland de som har varit i kontakt med äldre tiders folktrösk och som på det upptecknat för kommande generationer om folktrösk i gårigen tid i Gäinge!